

УДК 336.7-049.5

Л. О. Добрик,
к. е. н., доц., доцент, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. ак. В. Лазаряна
Г. В. Запорожець,
к. е. н., доц., доцент, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКУ ЯК ОСНОВА ЙОГО СТІЙКОСТІ

L. Dobrik,
Cand. of Econ. Sciences, associate professor, Dnipropetrovsk national university of railway transport named after academician V. Lazaryan
H. Zaporozhets,
Cand. of Econ. Sciences, associate professor, O.M. Becketov National University of Urban Economy in Kharkiv

THE FINANCIAL SECURITY OF THE BANK AS A BASIS FOR ITS STABILITY

У статті запропоновано теоретичні положення забезпечення фінансової безпеки банку, що були складені з обґрунтованої системи принципів реалізації стратегії, ключових характеристик та основних завдань, переліку внутрішніх та зовнішніх загроз, що можуть становити небезпеку для реалізації інтересів та пріоритетних цілей комерційного банку. Виявлення та усвідомлення таких принципів дозволяє сформуванню системи забезпечення надійної фінансової безпеки банку. Зроблено висновок, що діюча система безпеки комерційних банків є необхідною умовою стійкості банків та банківської системи України взагалі. А основними завданнями банківської системи в комплексі безпеки країни є врахування особливостей національної економічної безпеки України.

This article presents a theoretical positions to ensure the financial security of the bank, which was composed of well-founded principles of strategy implementation, key characteristics and main tasks, list of internal and external threats that may pose a risk to the implementation of interest and priority goals of a commercial bank. Identifying and understanding these principles allows you to create a system to ensure reliable financial bank security. It is concluded that the current system of the safety of commercial banks is a necessary condition for the stability of banks and the banking system of Ukraine in general. A major task of the banking system in a complex security features is the consideration of national economic security of Ukraine.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансова стійкість комерційного банку, фінансовий менеджмент, фінансовий контроль, банківська система.

Keywords: financial security, financial stability of commercial banks, financial management, financial control, the banking system.

Постановка проблеми. Науковці, які досліджують фінансову безпеку, вказують на те, що дана проблема має два аспекти. З одного боку, необхідно працювати над забезпеченням фінансової безпеки банківської системи в цілому, а з іншого – потрібно також досліджувати питання забезпечення фінансової безпеки окремої банківської установи.

Безпека банків входить до фінансової безпеки країни як особлива частина. Банківська система є найважливішою складовою фінансово-кредитної сфери будь-якої держави. І саме тому рівень фінансової безпеки держави визначає стан банківського сектору.

Фінансові посередники є каталізаторами глобалізації завдяки новітнім сучасним інформаційним технологіям. Інтеграція банківської системи України у світовий фінансовий простір містить погрози фінансовій стійкості банків, які посилюються під дією економічної кризи але, разом с тим, відкриває і нові можливості для розвитку вітчизняного фінансового сектору.

Питання інструментарію забезпечення фінансової безпеки комерційних банків недостатньо висвітлено сучасною економічною наукою. На сьогоднішній день можна казати про відсутність єдиного переліку зовнішніх, внутрішніх методів та інструментів фінансової безпеки комерційного банку. Роботи, які існують, торкаються лише окремих аспектів фінансової безпеки комерційного банку.

Проводяться дослідження фінансової стійкості банківських установ, аналізуються різні аспекти покращення фінансового менеджменту, велика кількість наукових робіт присвячена дослідженню питань ліквідності та банківських ризиків, але все це окремі частини єдиної картини. В той же час недостатньо досліджень, які дозволяють сформуванню цілісного бачення інструментарію забезпечення фінансової безпеки комерційного банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фінансова безпека як економічна категорія включає в себе поняття фінансової стійкості. В цілому, зазначимо, що фінансова стійкість комерційного банку є важливою умовою забезпечення його фінансової безпеки.

Питанням фінансової стійкості комерційних банків багато уваги приділили відомі зарубіжні вчені Е.Дж. Долан, Р.Л. Міллер, П.С. Роуз, Дж.Ф. Синк (мол.), Дж. К. Ван Хорн та ін. Варто відзначити, що в роботах зарубіжних вчених поняття "фінансова стійкість" вживається тотожне поняттю "фінансова стабільність" як характеристика рівноважного стану економічної системи, яка є динамічною, передбачає постійне зростання і є необхідною умовою поліпшення ситуації, у тому числі і в мікроекономіці, тобто на рівні фірми.

Українськими вченими дослідження фінансової стійкості комерційних банків почали проводитися лише з початком реформ, спрямованих на становлення основ ринкової економіки України як незалежної держави. Окремі аспекти фінансової стійкості розглядалися такими видатними вченими як: А.Н. Мороз, М.І. Савлук, О.Д. Заруба, М.Ф. Пуховкіна - при дослідженні проблем фінансового менеджменту та аналізу діяльності банків; К.С. Равським, Р.І. Шиллером, В.П. Пантелєєвим, С.П. Халіявою - при обґрунтуванні підходів щодо забезпечення прибутковості, ліквідності, платоспроможності комерційних банків, аналізу результатів їх діяльності, фінансової звітності, узагальнюючої оцінки фінансового стану комерційного банку; А. Мазаракі, Н. Шульгою, Л. Свистун - при обґрунтуванні методологічних основ побудови рейтингових систем оцінки діяльності комерційних банків; Н.М. Шелудько - при виявленні факторів і критеріїв фінансової стійкості комерційних банків.

Досить часто фінансова стійкість банку ототожнюється з такими економічними поняттями, як надійність, платоспроможність, ліквідність. За визначенням

О.І. Лаврушина та інших авторів, банк вважається стійким, якщо він платоспроможний, має достатній капітал, ліквідний баланс, і задовольняє ряд вимог якості капіталу.

Характеризуючи наведене визначення фінансової стійкості банків з точки зору реалізації основної мети суб'єкта комерційної діяльності (у тому числі і банку), можна говорити, що воно є неповним, оскільки в ньому відсутні вимоги до прибуткової діяльності суб'єкта (банку) і якості його активів, що по нашу думку, має бути одним з необхідних умов фінансової стійкості комерційного банку та забезпечення високого рівня фінансової безпеки банківської установи. Н.Г. Антонов і М.А. Пессель стверджують, що фінансова стійкість - це ліквідність і платоспроможність. На наш погляд, визначення Н.Г. Антонова і М.А. Пессель також є неповним, оскільки облік тільки ліквідності і платоспроможності банку при визначенні даної категорії недостатньо.

А.Ю. Юданов вважає, що ознакою фінансової стійкості є стабільність як здатність перебувати в привілейованому, відносно менш уразливому положенні під час криз і здатність їх долати. На думку А.Ю. Юданова, фінансова стабільність і фінансова стійкість як характеристики якості діяльності банку досить близькі поняття. Але, на відміну від фінансової стійкості, яка має передбачати здатність банку протистояти загрозам, фінансова стабільність акцентує увагу на здатності до постійного відтворення. Стійким банк стає завдяки своїй стабільності.

Отже, стабільність - це тільки якісна характеристика стійкості, остання ж має динамічний характер і базується не тільки на стабільності, а й на законах рівноваги. І.В. Ларіонова розглядає стійкість як поняття, яке базується на стабільності, тобто здатності протистояти внутрішнім і зовнішнім впливам, зберігати стійку рівновагу і надійність протягом тривалого періоду часу. Таким чином, можна зробити висновок, що етимологія терміну «стійкість» базується на сталості стану, утриманні в необхідних межах визначених параметрів. У більш широкому сенсі цей термін означає здатність системи виконувати свої функції всупереч дії ендогенних і екзогенних факторів.

Дослідженнями у сфері фінансової безпеки на рівні держави, підприємств і меншою мірою банків займалися такі вчені, як Адаменко С.І., Артеменко Д.А., Бланк І.А., Балацький О.Ф., Василік О.Д., Герасимов П.А., Горячева К.С., Єпіфанов А.А., Єрмошенко М.М., Зубок М.І., Іванова Г.П., Ілляшенко С.М., Крижанівська В.Г., Коротков Е.М., Лігоненко Л.О., Лис Р., Москаленко В.П., Новосядло Є.В., Райзберг Б.А., Терещенко О.О., Салига С.Я., Сало І.В., Уткін Е.А. і багато інших.

Відомий дослідник проблем економічної безпеки О.І. Барановський надає таке трактування поняття «фінансова безпека банку» – це:

1) сукупність умов, при яких потенційно небезпечні для фінансового стану банківської установи дії або обставини ліквідовані або зведені до такого рівня, при якому вони не можуть завдавати збитків при функціонуванні банку, збереженню і відтворенню його майна, інфраструктури, а також перешкоджати досягненню банком статутних цілей;

2) стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує [10].

Внесок перелічених вчених у вирішення проблем забезпечення фінансової безпеки на різних рівнях і в різних сферах є безцінним але необхідно відзначити, що питання фінансової безпеки банків все ще є недостатньо вивченими. Наприклад, облік ряду специфічних ризиків у діяльності банків, використання провідного досвіду вітчизняних та зарубіжних банків, проведення діагностики та оцінки рівня фінансової безпеки банку, а також застосування інструментів фінансового менеджменту. Саме тому було обрано актуальну тематику дослідження.

Мета статті. Проведення аналізу різноманітних підходів щодо визначення процесу управління фінансовою безпекою банку, а також розгляд його як єдиної цілісної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека банку – це найважливіша складова фінансової, а тому і національної безпеки країни, це такий стан комерційного банку, який характеризується стійкістю до впливу загроз різної природи та збалансованістю, здатністю досягати запланованої стратегічної мети і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення виконання зобов'язань.

Характеризуючи фінансову безпеку комерційних банків, необхідно зупинитися на ключових параметрах: фінансова безпека забезпечує рівноважний і стійкий фінансовий стан банку; сприяє ефективній діяльності банку; якісно організована фінансова безпека дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку, а також нейтралізувати вплив криз для запобігання банкрутства.

Для визначення фінансової стійкості комерційного банку, насамперед, необхідно зробити акцент на розмежуванні методів звичайного та антикризового управління, оскільки управління стабільно функціонуючим комерційним банком та банком, який відчуває фінансові труднощі, безумовно відрізняється. Це не означає, що змінюється перелік інструментів, але таке розмежування дозволяє використовувати напрацювання в галузі фінансового менеджменту, а також фінансової стійкості банківської установи.

Аналіз існуючих публікацій показує, що всі методи та інструменти, які використовуються для забезпечення фінансової безпеки комерційного банку, можуть бути розділені на дві окремі великі групи: внутрішні та зовнішні. Такий розділ базується на двох передумовах.

З однієї сторони банк, як будь-який господарюючий суб'єкт, має економічну самостійність і, відповідно, він може сам робити певні кроки, направлені на досягнення фінансової безпеки. З іншої сторони, на його діяльність впливає держава, у якій є власні інструменти впливу на діяльність банківських установ [3].

Необхідно розглянути внутрішні інструменти, які знаходяться в розпорядженні комерційних банків та методи забезпечення фінансової безпеки. Для цього використаємо дослідження сфери фінансового менеджменту. Він має цілу низку особливостей, обумовлених природою банківської діяльності. У відмінності від підприємств, які виробляють та реалізують товари, надають послуги, банки є фінансово-кредитними установами, в яких основний вид діяльності – робота на фінансових ринках. Тобто фінансові операції складають основний вид діяльності банку. Виходячи з цього, управління фінансами комерційного банку представляє собою, з одного боку, управління його операціями, а з іншого – це частина взаємозалежного процесу, в якому виділяють управління ліквідністю, управління фінансовими ризиками, управління дохідністю та ефективне виконання зобов'язань.

Фінансовий менеджмент, як система економічного управління, являє собою сукупність організаційно-структурної та функціональної підсистем.

Комерційні банки є об'єктами управління, в які входять всі аспекти його фінансової діяльності, включаючи капітал, ліквідність і платоспроможність, запозичені та залучені ресурси, активи, фінансові інструменти, банківські продукти та послуги, фінансові результати і податки.

Суб'єктом управління буде відповідальна особа або група осіб, які мають право приймати рішення, несуть відповідальність за ефективність процесу управління комерційним банком.

До складу забезпечення процесу управління фінансами входять підсистеми нормативного забезпечення, яке підрозділяється на зовнішнє (законодавчі акти, постанови, накази тощо) та внутрішні (інструкції, методичні вказівки, нормативи, які розробляються банком для регулювання його фінансової діяльності); інформаційного забезпечення (економічна, комерційна, фінансова та інша звітність); технологічного забезпечення; кадрового забезпечення.

Інструментами управління банком є функції фінансового менеджменту.

У навчальному посібнику «Фінансовий менеджмент», за редакцією д.е.н., проф. Момот Т.В., визначено основні функції менеджменту, такі як:

- дослідження зовнішнього середовища;
- розробка фінансової стратегії;
- аналіз і планування фінансової діяльності;
- прийняття рішень з питань оперативної фінансової діяльності;
- прийняття інвестиційних рішень;
- взаємодія з іншими контрагентами з питань фінансової діяльності [5].

Враховуючи функції фінансового менеджменту у банківській установі, можна виділити наступні його взаємозалежні напрями:

- 1) фінансове планування;
- 2) фінансовий аналіз;
- 3) фінансове регулювання;
- 4) фінансовий контроль.

Функціональну модель, фінансового менеджменту у банку можна представити у вигляді схеми представленої на рисунку 1. Ця схема є стандартною і наводиться більшості підручників з фінансового менеджменту. Подібний поділ досить логічний і базується на загальноприйнятому переліку форм фінансового менеджменту.

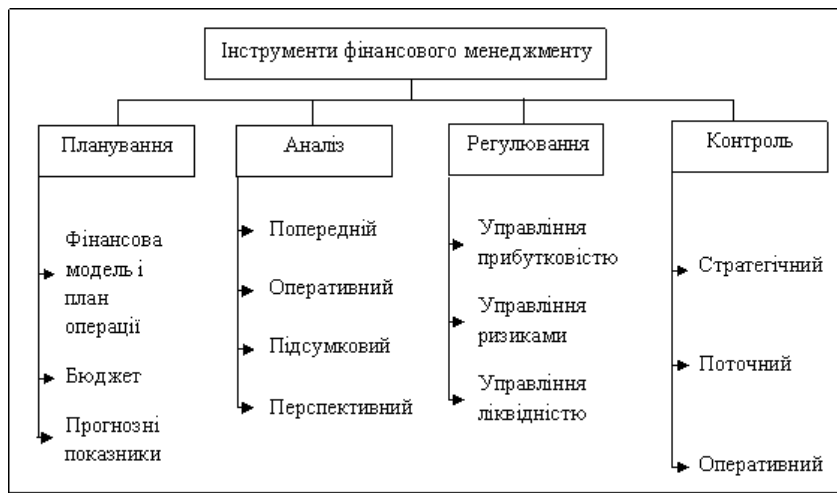

Рис. 1. Інструменти фінансового менеджменту у банку

Розглянемо докладніше сутність кожного інструменту.

Процес планування – це систематична постановка цілей і визначення складу структури і черговості заходів, спрямованих на їх досягнення. Цей процес дозволяє визначати завдання, які забезпечують ефективне функціонування банку в довгостроковій перспективі та швидко адаптацію до мінливих умов зовнішнього середовища. Визначаються основні тенденції формування та використання фінансових ресурсів банку, формуються фінансові відносини з контрагентами [3].

Основними об'єктами фінансового планування в банках є активи і пасиви, портфель банківських послуг і пов'язані з ними доходи і витрати. Фінансовий план складається з двох частин: план портфеля банківських операцій, з одного боку, бюджету – з іншого, а також відзеркалені виробничі, і портфельні функції банку. Фінансовим планом є документ, в якому бюджет банку і план його портфеля банківських операцій є логічно пов'язаними елементами єдиної системи. Формування бюджету комерційного банку проводиться щодо системи його об'єктів, тобто бюджетних одиниць і полягає у визначенні конкретної технології управління фінансами. Таким чином, планування є безперервним і всеосяжним процесом і включає в себе такі етапи:

- 1) розроблення фінансової моделі банку;
- 2) розрахунок прогнозних фінансових результатів, формування прогнозного балансу ресурсів і вкладень, складання плану руху капіталу, плану банківських операцій, плану розробки і впровадження нових банківських продуктів та послуг, розрахунок прогнозних показників і нормативів;
- 3) встановлення лімітів видатків на утримання банку, визначення мінімальної маржі, розрахунок податкових платежів і обов'язкових відрахувань [4].

Фінансовий аналіз виступає однією з основних функцій фінансового менеджменту. Фінансовий аналіз – це процес дослідження фінансового стану та основних результатів фінансової діяльності банку з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку. Його важливість пояснюється тим, що дані аналізу використовуються як база для інших інструментів фінансового менеджменту банку. Основними завданнями фінансового аналізу є:

- визначення показників і нормативів діяльності банку, встановлених зовнішніми регулюючими органами;
- визначення та аналіз показників, що характеризують процес управління активами і зобов'язаннями банку в цілому і управління окремими видами його активних операцій з урахуванням забезпечення ліквідності вкладених в них засобів;
- визначення та аналіз показників, що характеризують процес управління комісійними і торговими операціями банку;
- визначення внутрішніх показників і нормативів, що регулюють ступінь ризику (у тому числі ризику ліквідності) банківських операцій;
- визначення та аналіз показників прибутковості діяльності банку та ефективності процесу управління капіталом (власними коштами) банку;
- визначення та аналіз показників ефективності окремих підрозділів банку та окремих видів операцій, аналіз факторів, що впливають на показники ефективності [4].

Наступним інструментом є регулювання. Це об'єктивний процес, основою якого є визначення кордонів, яке здійснюється за допомогою різних методів і відповідних їм інструментів для досягнення визначеної мети, що передбачає вплив на об'єкт управління для усунення відхилень від заданих параметрів (графіків, планів, встановлених норм та нормативів). Специфіка банківської діяльності вимагає виділення у складі фінансового регулювання таких функцій: оперативне управління прибутковістю банку; оперативне управління фінансовими ризиками банку; оперативне управління грошовими коштами з метою підтримання необхідного рівня ліквідності [3].

Академік НАПрН України, професор Л. Воронова дає таке визначення фінансовому контролю: фінансовий контроль — це регламентована правовими нормами діяльність державних і муніципальних та інших публічних органів з перевірки своєчасності й точності планування, обґрунтованості й повноти надходження коштів у відповідні фонди, правильності та ефективності їх використання [8].

Професор Л. Савченко дає таке визначення: фінансовий контроль — це діяльність державних органів і недержавних організацій, наділених відповідними повноваженнями, що спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів держави [9].

Система контролю, яка забезпечує концентрацію контролюючих дій на найбільш пріоритетних напрямках діяльності банку, своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів від передбачених бюджетами та прийняття оперативних управлінських рішень для забезпечення підтримки стабільного стану банківської установи – це фінансовий контроль. Його дія зводиться до перевірки відповідності результатів діяльності банківської установи, контролю за дотриманням нормативів ліквідності, лімітів і показників, встановлених НБУ з урахуванням різних фінансових ризиків; контроль виконання планових завдань, що відображають необхідні обсяги та ефективність операцій банку. Інформаційною базою фінансового менеджменту є внутрішня інформація бухгалтерського обліку, внутрішньобанківська, правова і нормативна бази законодавчих та регулюючих органів, зовнішня економічна інформація [3].

Зовнішні інструменти забезпечення фінансової безпеки банків є однією з важливих груп, до яких належать: банківське регулювання; банківський нагляд; банківський контроль.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” банківське регулювання – одна з функцій Національного банку, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства [2].

Одним з найважливіших зовнішніх методів забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки банків є здійснення банківського нагляду. Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” банківський нагляд – це система контролю й активних дій Національного банку, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими фінансово-кредитними установами в процесі їх діяльності законодавства України й установлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи й захисту інтересів вкладників [1].

Останньою групою зовнішніх інструментів забезпечення фінансової безпеки банків згідно з базовою класифікацією є банківський контроль. Більшість економічних словників зовнішній банківський контроль визначають як контроль з боку центрального банку за діяльністю комерційних банків. Тобто, це система економічних відносин, спрямованих на забезпечення надійності, ефективності, законності, безпеки банківської діяльності та підвищення ефективності діючої системи фінансової безпеки банківських установ.

Специфіка контролю за банками і банківською діяльністю з боку держави обумовлена низкою особливостей властивий банківському сектору, а також його

ролі в безпеці країни. По-перше, банківська система опосередковує проходження платежів практично всіх економічних суб'єктів країни, по-друге, банківській системі притаманний високий рівень системного ризику, який поширюється не тільки на саму банківську систему, а й на всю економіку країни, по-третє, грошові потоки, що проходять через банківські канали піддаються ретельному відстеженню з боку органів фінансового та правоохоронного контролю.

Якщо звернутися до підсумків діяльності банківської системи України за 2013 рік оприлюднених на офіційному сайті Національного банку України, то станом на 01.01.2014 року в Україні працювало 180 банків, які мали ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій. Балансовий капітал українських банків за 2013 рік збільшився на 23,3 млрд. грн. до 192,6 млрд. грн. Збільшився на 26,7 млрд. грн. і склав майже 205,0 млрд. грн. регулятивний капітал українських банків. В пасива банківської системи частка капіталу складала 15,1%, в результаті чого а коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу становив 18,3%, якщо рекомендоване НБУ значення не менше 10%. Такі значення показників свідчать про достатню капіталізацію банківської системи на протязі 2013 року.

За участю іноземного капіталу створено капітал 49 банків, у тому числі, іноземний капітал складав 100% в 19 банках. У статутному капіталі частка іноземного капіталу станом на 01.01.2014 року складала 34,0%, що на 5,5% менше ніж на початок року 2013 року. Отже, на протязі 2013 року за рахунок українських інвесторів відбувалось збільшення капіталізації українських але частка іноземного капіталу (27,2% за кількістю банківських установ) в банківській системі залишалась суттєвою.

Тенденцію до зростання мали активи банківської системи в 2013 році. Їх розмір збільшився на 150,9 млрд. грн. (+13,4%) до 1 278,1 млрд. грн. Кредитний портфель банків України за цей період виріс на 96,1 млрд. грн. (+11,8%) і склав 911,4 млрд. грн. Кредити, які були надані суб'єктам господарювання, збільшилися на 89,6 млрд. грн. (+14,7%) до 698,8 млрд. грн., фізичним особам – на 6,0 млрд. грн. (+3,7%) до 167,8 млрд. грн. За період 2013 року зменшилися показники простроченої заборгованості на 2,3 млрд. грн., що склало -3,2%, така тенденція звісно відобразилась на зменшенні частки простроченої заборгованості в кредитному портфелі системи з 8,9% до 7,7%.

Розмір вкладень в цінні папери збільшився на 43,5% (+41,9 млрд. грн.) до 138,3 млрд. грн., що позначилося на зростанні інвестиційного портфелю комерційних банків, покращенні якості кредитно-інвестиційних портфелів та списання безнадійних кредитів. Така тенденція призвела до зменшення сум сформованих резервів під кредитні операції на 10,1 млрд. грн. до 135,9 млрд. грн. Відповідно, що покриття страховими резервами кредитно-інвестиційного портфелю становило всього 12,5%, покриття резервами простроченої заборгованості – 187,0%. Такі дані показників свідчать про достатність сформованих в банківській системі резервів.

36,4 млрд. грн. становили залишки готівкових коштів у касах банків станом на 01.01.2014, кошти банків в Національному банку України 47,2 млрд. грн., залишки на рахунках в інших банках становили – 78,1 млрд. грн. На достатньому рівні знаходилась частка високоліквідних активів банків і становила 12,7% від чистих активів системи.

В 2013 році зобов'язання банків збільшилися на 127,6 млрд. грн. і склали 1 085,5 млрд. грн. Доходи банківської системи склали 168,9 млрд. грн., витрати – 150,4 млрд. грн., прибуток – 1,4 млрд. грн. В порівнянні з 2012 роком слід констатувати зростання витрат над доходами банків та загальне зменшення майже на 3,5 млрд. грн. чистого прибутку системи, пов'язане з посиленням конкуренції в фінансовому секторі. Але на відміну від негативних результатів 2009-2011 років (збиток за три роки 59,2 млрд. грн.), слід відзначити сам факт прибутковості банківської системи України протягом двох років поспіль.

За даними фінансової звітності банків НБУ за 2013 рік, по чистому процентному доходу перші три місяці займали: ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» і АТ «Укресімбанк». ПАТ КБ «ПриватБанк» вийшов з чистим процентним доходом в 6,3 млрд. грн. і активами 202,5 млрд. грн. вже до грудня 2013 року. АТ «Ощадбанк» при чистому процентному доході 4,1 млрд. грн. прийшов до активів 92,3 млрд. грн. АТ «Укресімбанк», маючи чистий процентний дохід 2,9 млрд. грн. досяг суми активів 91,1 млрд. грн.

Якщо звернутися до звітності банків за I квартал 2014 року, то банківська система України спрацювала в збиток, в чому важливу роль зіграли два банки з групи найбільших, які стали в цей період «проблемними». Рекордну по банківській системі збитковість у першому кварталі 2014 показав АТ «Брокбізнесбанк», в який 3 березня було введено тимчасову адміністрацію. Збиток АТ «Брокбізнесбанку» за звітний період склав понад 2,5 млрд. гривень. Другий банк по збитковості – це АТ «Райффайзен Банк Аваль» із збитком майже в мільярд гривень. У Форум Банк, який став третім за показником збитковості, тимчасова адміністрація була введена 14 березня. Збиток Форум Банку за звітний період склав майже 800 млн. гривень.

Найбільш прибутковими банківськими установами в Україні за підсумками I кварталу 2014 року серед банків I і II групи за класифікатором НБУ став ПАО «ВТБ Банк», прибуток якого склав понад 1,2 млрд. гривень. Прибуткову діяльність показали Промінвестбанк з показником понад 500 млн. грн. АО «Сбербанк РОССИИ», який заробив понад 100 млн. гривень. ПАТ КБ «ПриватБанк» продемонстрував прибуток майже в 300 млн. гривень, банк АО «Credit Agricole» з майже такою ж сумою прибутку, АТ «Ощадбанк» з прибутком понад 150 млн. гривень, а такі державні банки як АТ «Укресімбанк» і АТ «Укргазбанк» кожен заробили понад 60 млн. гривень кожен.

Проаналізувавши підсумки діяльності банківської системи України за 2013 рік та за I квартал 2014 року, можна дійти висновку, що лідером у сфері організації фінансово-економічної безпеки банку, довіри вкладників, впровадження провідних банківських послуг, а також лідером за кількістю клієнтів є ПАТ КБ «ПриватБанк». Оскільки ПАТ КБ «ПриватБанк» взаємодіє з зовнішніми організаціями, то основна мета безпеки банку полягає у виключенні можливості нанесення йому збитків або упущення вигоди та забезпечити його ефективну діяльність і якісну реалізацію всіх операцій та угод [11].

Головним критерієм ефективності та якості безпеки банку є стабільність його фінансового й економічного розвитку відповідно до планів і завдань незалежно від зміни ситуації. У ПАТ КБ «ПриватБанк» існує служба внутрішнього аудиту, що представляє собою самостійний структурний підрозділ банку, який є органом оперативного контролю Наглядової Ради. Створюється за рішенням вищого органу Банку з метою перевірки й оцінки адекватності та ефективності системи внутрішнього контролю та якості виконання призначених обов'язків співробітниками Банку.

Аналізом фінансово-економічної безпеки банку займається аналітичний центр ризик-менеджменту, який має за мету об'єднати зусилля підрозділів, що займаються дослідженням, профілактикою, аналізом ризиків шляхом формування завдань за оцінкою, контролем, підтвердженням допущень, зроблених на основі аналізу операцій, сформованих у формі математичних рядів, подальшої ініціації перевірок і бек-тестування зроблених допущень і прогнозів, розробка управлінських рішень по вдосконаленню безпеки операцій і мінімізації ризиків на основі одержаних в ході перевірок даних [12].

У процесі забезпечення фінансово-економічної безпеки передбачається планування і здійснення сукупності заходів, поєднаних за функціональною ознакою в комплексну систему забезпечення безпеки банку. Тож для ефективної подальшої його діяльності необхідно, щоб рівень безпеки був відповідний. Оскільки переходу України до ринкових відносин стали притаманні різного роду кризи. Кризи, як правило, супроводжуються різноманітними негативними явищами в економіці. За таких обставин банківський сектор все більше стає об'єктом різного роду протиправних і злочинних дій. З огляду на це безпека банківського бізнесу набуває ознак самостійного виду суспільних взаємовідносин і поряд з необхідністю відповідного правового регулювання потребує відповідного забезпечення безпеки для його ефективної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи все вищевикладене, можна сформулювати таке визначення системи фінансової безпеки банку: сукупність взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансового характеру, які повинні оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень і нівелювати вплив ризиків внутрішнього й зовнішнього середовищ. Отже, систему фінансової безпеки необхідно інтегрувати в систему управління банком, що дозволить здійснювати постійний контроль за ризиковим середовищем банку і ухвалювати своєчасні та обгрунтовані рішення. Дія системи повинна ґрунтуватися на принципах мінливості, обачності, об'єктивності, безперервності і оперативності, конфіденційності, комплексності і системності, явності в інтерпретації результатів, що дозволить забезпечити стабільну, безкризову та ефективну діяльність банку. Доцільно рекомендувати комерційним банкам використовувати досвід передового українського банку ПАТ КБ «Приватбанк» в сфері забезпечення стійкості через ефективно діючу систему фінансової безпеки.

Таким чином, оцінка поточного рівня теоретичної бази, необхідної для побудови системи фінансової безпеки банку, показала, що існує не тільки принципова можливість цього, а й накопичена достатня маса теоретичних і практичних знань у даній області. Головні проблеми - відсутність чіткої систематизації знань, а також їх адаптації до умов сучасної української економіки. Тому, побудова ефективно діючої системи фінансової безпеки банків є необхідною умовою як стабільності окремо взятого банку, так і банківської системи в цілому. З урахуванням ключової ролі безпеки банківської системи в комплексі безпеки країни, дані завдання можна поставити в розряд першочергових для національної безпеки.

Література.

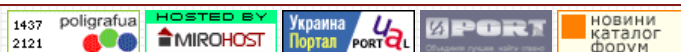
1. Закон України «Про банки і банківську діяльність». Зі змінами від 13.04.2012 // Відомості Верховної Ради. – 2013. - N 21.-208 с.

2. Закон України «Про Національний банк України» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон від 20.05.1999 № 679-XIV – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
3. Спіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. та ін. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Спіфанова - Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. - 295 с.
4. Криклій О. А., Маслак Н. Г., Пожар О. М. Банківський менеджмент: питання теорії та практики: монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак, О. М. Пожар // - Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”. - 2011. - 152 с.
5. Момот Т.В., Безугла В.О., Тараруєв Ю.О., Кадничанський М.В., Чалий І.Г. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / За ред. Момот Т. В. – К.: Цент учбової літератури, 2011. - 712 с.
6. Сало І.В., Криклій О.А. Фінансовий менеджмент банку: Навчальний посібник / І.В.Сало, О.А.Криклій. – Суми: ВТД «Універсальна книга», 2007. – 314 с.
7. Фінансова безпека банківської діяльності: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни “Безпека банків” / [уклад. С. М. Побережний, О. Л. Пластун, Т. М. Болгар]; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 112 с.
8. Фінансове право України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко та ін. — К., 2009. — 395 с.
9. Савченко Л.А. Законодавче закріплення поняття фінансового контролю, завдань органів фінансового контролю та принципів їх діяльності // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2000. — № 3. — С. 215–225.
10. Барановський О.І. (2006), Банківська безпека: проблема виміру [Електронний ресурс] / О.Барановський. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19797/01-Baranovskiy.pdf?sequence=1>
11. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / НБУ - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
12. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс] / НБУ - Режим доступу: <http://privatbank.ua/ua/>

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), Law of Ukraine "On Banks and Banking", Vidomosti Verkhovnoi Rady, vol. 21, 208 p.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), Law of Ukraine "On the National Bank of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. (Accessed 1 January 2014).
3. Epifanov, A.A. Plastun, A.L. and Dombrowski, V.S. (2009), Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivsk'kykh ustanov [Financial security companies and banking institutions], SHEE "UAB National Bank", Sumy, Ukraine.
4. Crickley, O.A. Maslak, N.G. and Pozhar, O.M. (2011), Bankivsk'kyj menedzhment: pytannia teorii ta praktyky [Banking Management: Theory and Practice], SHEE "UAB National Bank", Sumy, Ukraine.
5. Momot, T.V. Bezuglaya, V.A. Tararuyev, J.O. Kadnychansky, M.V. and Chaly, I.G. (2011), Finansoviy menedzhment [Financial Management], Cent textbooks, Kyiv, Ukraine.
6. Salo, I.V. and Crickley, O.A. (2007), Finansoviy menedzhment banku [Bank Financial Management], SHS "Universal Book", Sumy, Ukraine.
7. Poberezhnyj, S.M. Plastun, O.L. and Bolhar, T.M. (2010), Finansova bezpeka bankivsk'koi diial'nosti [Financial security banking], SHEE "UAB National Bank", Sumy, Ukraine.
8. Voronova, L.K. and Kucheriavenko, M.P. (2009), Finansove pravo Ukrainy [Financial Law of Ukraine], Kyiv, Ukraine.
9. Savchenko, L.A. (2000), “Upholding the concept of financial control objectives of financial control and principles of their activity”, Problems of Law and Law Enforcement, vol. 3, p. 215-225.
10. Baranowski, A.I. (2006), “Banking security: the problem of measurement” [Online], available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19797/01-Baranovskiy.pdf?sequence=1> (Accessed 1 January 2014).
11. The official site of the National Bank of Ukraine (2014), available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. (Accessed 1 January 2014).
12. The official website of PJSC CB "PrivatBank" (2014), available at: <http://privatbank.ua/ua/>. (Accessed 1 January 2014).

Стаття надійшла до редакції 10.06.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"